

קורות חיים הרב חיים דוד הלוי

כתיבה: הרב שמואל כ"ץ,
רב ממ"ד תורני הר נוף ואולפנת חורב ירושלים
וחוקר הרבנות הראשית

המיועד

1924 - 1951, ירושלים

כבר בילדותו נמשך ללימוד תורה והסתופף בין תלמידי החכמים שגרו בשכונתו, "אוהל משה". למד בתלמוד תורה השכונתי, "אורח חיים", אצל הרב עזרא הדאיה, והסתופף בין תלמידי החכמים שבשכונה, בהם הרב בן-ציון קואינקה בעל "המאסף", הרב שלום הדאיה, הרב בן ציון פרדס ואחרים.

ייחודו של הילד חיים דוד הלוי ניכר מגיל צעיר מאוד:

עוד בהיותו ילד צעיר בימים הבחינו מוריו בכישרונו המיוחד, בחריפות שכלו ובכושר התמדתו. רב השכונה, חכם בן ציון קואינקה, גאון ידוע בחריפותו, עקב אחר הילד חיים דוד וטיפח אותו.

הילדים בשכונה נהגו לשחק משחק קבוע בכל יום אחר הצהריים. כאשר היה מדליק הפנסים העירוני מגיע, היו מלווים אותו מכניסתו עד צאתו, שרים ורוקדים סביבו בעודו עוסק במלאכתו.

פעם ראה חכם בן ציון קואינקה את הילד חיים דוד בן החמש רץ עם כולם, קרא לו ואמר: "חיימיקו, אתה בחור ישיבה, אתה לא צריך לשחק איתם".

והילד קיבל ושמע בקול מורו.

לימים העידה בתו של הרב קואינקה בשיחה עם ילדיו של הרב הלוי: "אנחנו לא הבנו את אביכם. הוא היה כל הזמן עם הספר ולא שיחק אתנו, לא השתתף אתנו, לא הבנו אותו אז".

תלמיד ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה

בשונה מרוב ילדי שכונת "אוהל משה" שלמדו בבית הספר של "אליאנס", אשר היה נתון להשפעת התרבות הצרפתית, בחרו הוריו של חיים דוד לשולחו ללימודים בישיבת "פורת יוסף". שכנים ומכרים שזיהו את כישרונו וייחודו של הילד הפצירו בהוריו לחזור בהם מכוונתם ולשולחו ללימודים בבית ספר "אליאנס", מתוך מחשבה כי שם עתיד הוא לרכוש השכלה ומקצוע. "אולי אפילו יוכל להיות דורך", טענו מכיריו.

שכונת "אוהל משה"

ביום י"ח בשבט תרפ"ד (1924) נולד בשכונת "אוהל משה" בירושלים (ליד שוק "מחנה יהודה") הילד חיים דוד לאביו משה (שעלה לארץ עם הוריו מהעיר בורסה שבתורכיה בגיל 16) ולאמו ויקטוריה (לבית קראקו, גם היא בת למשפחה שעלתה מתורכיה). אביו היה שליח ציבור בבית הכנסת "טראנטו" שבשכונה. הוא עסק בצורכי ציבור באמונה והתפרנס מיגיע כפיו.

משפחת לוי משה וויקטוריה לבית קראקו. משה היה הסנדלר השכונתי ושליח ציבור בבית הכנסת טראנטו. נולד בבורסה שבתורכיה ב-1882. כנער עלה לארץ והשתקע בשכונה, נשא לאישה את ויקטוריה שילדה לו שני בנים, לאחר 18 שנות נישואים. חיים הבכור, לימים רבה הראשי של תל אביב יפו. חיו עד סוף ימיהם בשכונה.

על נסיבות הולדתו מסופר:

יום אחד נכנסו לבית דינו של רבי שלום הדאיה, שהיה אב בית דין העדה הספרדית, שני בני זוג. עומדים זה בזווית אחת וזו בזווית אחרת ובוכים, מבקשים לסדר להם גט. אמנם אוהבים הם זה את זה, אך הם נשואים כבר שבע עשרה שנים ולא נפקדו בבנים.

הרב, לאחר דברי תוכחה על עצם הרעיון, שלח אותם לביתם בברכה להיפקד בבנים לשנה הבאה, ואכן כך היה. הבן שנולד הוא הרב חיים דוד הלוי.

בשנת תרצ"ג (1933), בהיותו בן תשע, החל ללמוד בישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה, שם למד עד אמצע שנות העשרים לחייו. היה תלמיד שקדן ומצטיין.

תלמידי ישיבת פורת יוסף נפרדים מחברם הרב עובדיה יוסף לפני צאתו לשליחות במצרים. הרב חיים דוד הלוי יושב קיצוני משמאל.

אצל הרב יוסף טוויל החל ללמוד תלמוד. בבגרותו למד גם סדר קודשים, דבר שלא היה מקובל בישיבה.

חיים דוד היה הצעיר בחבורה מיוחדת שלמדה עם ראש הישיבה, הרב עזרא עטייה. בין חבריו היו: הרב עובדיה יוסף, הרב דוד שלוש, הרב ציון לוי, הרב בן ציון אבא שאול והרב אברהם ברוך.

בישיבה קיבל כתב סמיכה לשחיטה, והוסמך לרבנות ולדיינות. בזמן לימודיו בישיבה שימש כמזכיר בית הדין הספרדי, שם התמחה בדיינות הלכה למעשה.

תלמידו המובהק של הרב מאיר חי עוזיאל

לראש ישיבת פורת יוסף הרב עזרא עטייה ולנשיא הישיבה הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל היו רוחות והשקפות שונות ביחס לתנועה הציונית, ביחס לעיסוק בהשכלה כללית וביחס ללימוד ספרי הגות יהודית.

הצעיר חיים דוד הלוי היה תלמידם של שני ענקי תורה אלו. הוא דלה משני הבארות מים שהרוו את נפשו ברוחניות. מדי שבת בשעות הצהריים הלך ללמוד את ספר "הכוזרי" בביתו של הרב עוזיאל יחד עם חבורת תלמידים נבחרת, למרות שהרב עטייה לא עודד השתתפות בשיעור זה.

בחירה סמלית זו של הצעיר חיים דוד הלוי, להשתתף בשיעור על ספר "הכוזרי" תוך דבקות בדרכו הציונית והלימודית של הרב עוזיאל, הייתה בחירה מכוננת אשר השפיעה על מהלך חייו התורניים והפרטיים.

בהשפעת הרב עוזיאל, למד אנגלית בבית הספר "ברליץ" והרחיב את השכלתו ב"סמינר מזרחי". היה בקי גם בספרות העברית החדשה.

זמן קצר למד בישיבתו של הרב עוזיאל, "שערי ציון" בשכונת "נחלת שבעה".

פעיל בתנועת נוער המזרחי

בשנת תש"ב (1942), עם ייסוד סניף תנועת "נוער המזרחי" (נע"ם) בירושלים, הצטרף יחד עם כמה בחורי ישיבות לסניף, והיה אחד הבולטים בו. השתתף בוועידות הארציות של התנועה שהתקיימו בתל אביב, ותמיד נלחם בלהט על עמדותיו.

לוחם בתש"ח

בשנת תש"ח (1948), במהלך מלחמת השחרור, התאמן במשך תקופה קצרה באצ"ל. בהמשך שירת בירושלים בגדוד "טוביה" (בפיקודו של טוביה ביר), שבו שירתו בחורי ישיבות. ביום הם למדו תורה ובלילה הם הגנו על העיר וביצרו אותה. כאשר היה קשה ומסוכן להגיע לעיר העתיקה, למד עם חבריו בישיבת "שפת אמת" של חסידי גור.

חיילי הליגיון הירדני יורים אל עבר ישיבת "פורת יוסף" שברובע היהודי, - (תש"ח).

הרב הראשי הספרדי של

ראשון לציון

1951-1973, ראשון לציון

רב עיר

ב-א' בתמוז תשי"א (1951) הוכתר הרב חיים דוד הלוי לרב הראשי הספרדי של ראשון לציון, בבית הכנסת "מקור חיים" בשכונת האורפלים. בטקס השתתפו הראשון לציון הרב הראשי הרב עוזיאל, רבני העיר והסביבה, חברי כנסת ועוד. בתפקיד זה שימש יחד עם הרב זבולון חרל"פ.

כרב צעיר ונמרץ, היה נערץ ואהוב על בני עירו. הוא ליכד וחיצק את העדה הספרדית, חיזק את החינוך הדתי, בנה מערכת כשרות למופת, העביר הרצאות ושיעורי תורה בכל רחבי העיר ומחוצה לה. בין הנהגותיו המיוחדות: לא לקח כסף על עריכת חופה ומכירת חמץ; ביתו היה

פתוח לכל עניין של תורה וחסד עד לשעות הלילה המאוחרות.

במקביל היה גם הרב של המושבים כפר עוזיאל וגאולי תימן, ומדי שבוע נסע לטפל בבעיות הרוחניות שהתעוררו שם.

שנות כהונתו הראשונות של הרב בראשון לציון היו שנים של קליטת עלייה בכל רחבי הארץ. העולים, שהיו ברובם שומרי תורה ומצוות, נהגו לשלוח את ילדיהם לבית הספר הקרוב לבית. בדרך כלל זה היה בית הספר החילוני.

הרב פעל בכל כוחו כדי לשנות את המגמה ולחולל שינוי בקרב משפחות העולים החדשים. הרב כיתת את רגליו משכונה לשכונה, ממחנה עולים אחד למשנהו, מבית לבית בעיר

הסמכה לדיינות

ביום ב' בטבת תש"ח הוסמך לדיינות בידי ראש ישיבת "פורת יוסף", הרב עזרא עטייה, ואחר כך גם בידי נשיא הישיבה, הראשון לציון הרב הראשי לארץ ישראל, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל.

נישואים

בשנת תש"ט (1949), בסוף מלחמת השחרור, התחתן עם מרים, נכדתו של הרב מאיר ועקנין, הרב הראשי הספרדי של טבריה. במהלך שבעת ימי המשתה נבחר לרב שכונות "רוממה" ו"מי נפתוח" (ליפתא, בכניסה לירושלים).

הרב חיים דוד הלוי עם כלתו מרים לבית ועקנין, נכדת הרב מאיר ועקנין - רב העיר טבריה, יחד עם החברים מישיבת "פורת יוסף"

מזכיר אישי של הרב עוזיאל

בשנים תש"ט-תשי"א (1949-1951) שימש כמזכירו האישי של הראשון לציון, הרב הראשי לישראל, הרב עוזיאל. בין השאר העתיק את חידושי תורת רבו ואת תשובותיו בהלכה וערך אותם בספר "שו"ת משפטי עוזיאל", ואת מאמריו ודרשותיו ערך בספר "מכמני עוזיאל". עבודתם המשותפת והצמודה השפיעה עליו מאוד. הוא למד מרבו הנהגה רבנית, וכן למד ממידותיו האציליות ומנועם הליכותיו, עד שאמר: "אלו היו השנים היפות בחיי".

כמו כן, שימש כמגיד שיעור בישיבת "שערי ציון" שהקים הרב עוזיאל. הרב נהג כבוד בכולם אולם לעצמו מעולם לא ביקש כבוד. הוא נהג להתחשב בדעת כולם בשבתו בדין. הרב סיפר על עצמו: "לנגד עיני עמדה תמיד דמותו של הרב עוזיאל. הרב עוזיאל מעולם לא יצא מגדרו. גם כאשר ביישו אותו באופן אישי. גם כאשר אישה שיצאה מאולם בית הדין ידקה על הרב...".

"אני מאמין גדול בחינוך"

ספרות תורנית:

- תשי"ד (1954): הוציא לאור את ספרו הראשון, "בין ישראל לעמים: מעמדו הרוחני והמדיני של ישראל בין העמים לאור התורה".
- תשכ"ג (1963): החל להוציא לאור את סדרת ספריו: "דבר המשפט: בירורים וחקרי הלכות על סדר הלכות סנהדרין להרמב"ם" (3 כרכים), שעליהם קיבל את הפרס לספרות תורנית מטעם עיריית ירושלים.
- תשכ"ז (1967): הוציא לאור את החלק הראשון של סדרת ספריו "מקור חיים השלם", המקיפה את כל ארבעת חלקי השולחן ערוך. בסדרה זו שילב הלכה ואגדה תוך התייחסות לשוני בין מנהגי עדות המזרח לבין מנהגי האשכנזים (הסדרה, שהוצאתה הסתיימה בשנת תשל"ד, מונה חמישה כרכים).
- תשכ"ט (1969): הוציא לאור את ספרו "דת ומדינה".
- תשל"ב (1972): הוציא לאור את ספרו "מקור חיים לחתן ולכלה".

חברי מועצת הרבנות הראשית עם הנשיא חיים הרצוג

ראשון לציון ובמושבים הסמוכים לה, כל זאת כדי להשפיע על ההורים ולשכנע אותם לשלוח את ילדיהם לחינוך דתי.

על מסירותו ואחריותו ביחס לתושבי העיר ראשון לציון אפשר ללמוד מן הסיפור שלהלן:

בהגיע בתו של הרב, נצחיה, לגיל תיכון, ביקשה הנערה ללמוד בתיכון ברחובות שהתאים לה יותר מבחינה תורנית, לימודית וחברתית.

כאשר נודע בראשון לציון כי רב העיר מתכוון לשלוח את בתו ללמוד מחוץ לעיר, פנו אל הרב ואמרו לו שאם אכן יקרה הדבר, הם יאלצו לסגור את התיכון הדתי בעיר שהיה חלש וחסר כוח משיכה.

הרב התלבט מאוד והחליט, בסופו של דבר, לשלוח אותה לתיכון העירוני.

תפקידים ציבוריים:

- החל מאב תש"ח (1948): היה חבר ב"חבר הרבנים של הפועל המזרחי".
- תשי"ג (1953): ייסד יחד עם רבנים נוספים את "הארגון הארצי של הרבנים הספרדים בישראל". בין השאר הוא פעל להכרה במעמדם של רבני העדה הספרדית כרבני עיר, ולהכרה בזכויותיהם של שאר הרבנים הספרדים.
- תשכ"ד (1964): נבחר למועצת הרבנות הראשית החמישית, שבה היה החבר הצעיר ביותר. היה פעיל בדיוניה והביא את דברו לציבור הרחב. היה חבר בה עד יום מותו.
- תשכ"ט (1969): בעקבות מלחמת ששת הימים נשלח מטעם הסוכנות היהודית לאמריקה הדרומית כדי לעודד את העלייה לארץ ולחזק שם את החינוך הדתי.
- תשל"ל (1970): קיבל את "הפרס על שם הרב עוזיאל" מטעם עיריית ירושלים.
- תשל"ב (1972): הוכר בידי מועצת הרבנות הראשית כגדול בתורה, בשל כך ניתן לו "כושר" לכהן כדיין ללא צורך להיבחן במבחנים לדיינות.
- תשל"ג (1973): התמנה לחבר במועצת הרבנות הראשית השישית.

הרב הראשי הספרדי של תל-אביב 1973 - 1998, תל-אביב

זב עיר

בשנת תשל"ג (1973) נבחר הרב חיים דוד הלוי לרבה הספרדי הראשי של העיר תל אביב. הרב נבחר לתפקיד זה על פי בקשתו והמלצתו של הרב עובדיה יוסף, קודמו בתפקיד. הרב פעל לצד הרב יצחק ידידיה פרנקל ובהמשך לצד הרב ישראל מאיר לאו. בנאום ההכתרה שלו אמר הרב:

הכתרת הרב לרבה הראשי של העיר תל אביב

"אשתדל לקרב את כל חלקי הציבור ולהתקרב אל כל חלקי הציבור, בבחינת 'חבר אני לכל אשר יורוך'".

הרב פעל רבות לשיקום מעמד הרבנות ומערכותיה וייסד שיעורי תורה בכל רחבי העיר. בשיעורו המיוחד בספר "הכוזרי", שאותו העביר בשבת בזמן סעודה שלישית (כפי שנהג רבו, הרב עוזיאל), השתתפו מאות מתושבי העיר. במקביל לתפקידו כרבה הראשי של תל אביב, שימש הרב חיים דוד הלוי כראש אבות בתי הדין, ואף דן בפועל, מדי שבוע, במקרים מיוחדים.

מספר הרב גדליה חיים צימבליסט - אב בית הדין הרבני בתל אביב:

בשבתו בדין ניכרת הייתה חריפות שכלו, תפיסתו המהירה, יושר שכלו ומידת הבהירות שבה הצטיין הן בדיבור בעל פה והן בכתב. פסקי הדין שלו היו מעשה פלא. היה כותב בקולמוס ראשון. לא יותר מדי ולא פחות מדי - בדיוק מה שצריך. לא היה כותב ומוחק וכותב, אלא כתיבה ראשונה ופסק הדין היה מוכן לדפוס.

תפיסת התפקיד של הרב הייתה רחבה. הוא ראה את עצמו כשליח של כלל הציבור, ומתוקף כך הוא דאג כמיטב יכולתו לתת הכשר שווה לכל נפש ללא הידורים מיוחדים, מתוך אמונה כי כל עם ישראל צריך לאכול כשר ולא רק אנשים דתיים. הוא רצה שלעקרת הבית שעורכת קניות לא תהיה בעיה לקנות עוף במחיר מוזל. הוא דאג לכך שהעוף יהיה כשר, גם אם לה עצמה לא היה אכפת מן הדבר. הרבנות עבודו לא הייתה מקום של פרנסה; הוא ראה את עצמו כמשרת ציבור, כמשרת של עם ישראל.

ועוד מספר הרב צימבליסט:

כאשר היה ממונה על הכשרות בתל אביב, הוא עסק בכך ברצינות הגדולה ביותר. כאשר בדק בזמנו את מצב הכשרות באחד מבתי החולים בעיר וגילה כי יש בעיות של שמירת שבת לא נרתע, למרות מעמדו כרב ראשי, לצאת למאבק. הוא פרסם דף שחולק לחולים מדי ערב שבת, ובו נכתב: "דעו לכם שכאן יש בעיה של מעשה שבת".

הרב חיים דוד לא חשש לסכן את מעמדו כרב ראשי או להיחשב כקנאי ומחמיר. כוחו לומר את האמת בבהירות ולקרוא תגר כאשר נדרש לכך היה מפליא.

ספרות תורנית:

תשל"ה (1975): הוציא לאור את ספרו "קיצור שולחן ערוך - מקור חיים", שבו הוא ליקט בקצרה את ההלכות מתוך ספריו "מקור חיים השלם". בשל סגנונו המיוחד והיקפו, ספר זה התקבל במערכת החינוך הדתי כספר הלימוד בהלכה.

הרב מעביר שיעור בבית הכנסת "אוהל מועד"

הרב חיים דוד הלוי ראה שבבתי הספר בארץ יושבים בכיתה אחת ילדים מעדות שונות ולומדים הלכות מספר של מנהגי האשכנזים בלבד, הכתוב בשפה קשה לילדים. כתוצאה מכך הילדים לא ידעו איך לנהוג והתורה נראתה להם קשה ולא נעימה. הרב החליט לערוך מחדש את ספרו "מקור חיים" ויצר את "קיצור שולחן ערוך - מקור חיים", שיש בו הלכות לכל העדות והוא כתוב בשפה ברורה.

- תשל"ו (1976): החל להוציא לאור את סדרת ספריו, "ש"ת עשה לך רב" (כתיבת הסדרה הסתיימה בשנת תשמ"ט, והיא מונה תשעה כרכים וכרך מפתח).

- תשמ"ב (1982): קיבל "פרס כבוד לספרות תורנית על שם הרב י"מ טולדנו" מטעם עיריית תל אביב-יפו, וכן את "פרס הרב מימון" על שם הרב י"ל מימון מטעם מוסד הרב קוק.

- תשמ"ד (1984): קיבל את "פרס הרב קוק לספרות תורנית" מטעם עיריית תל אביב-יפו.
- תשנ"א (1991): החל להוציא לאור את סדרת ספריו, "ש"ת מים חיים - תשובות בהלכה" (שלושה כרכים).
- תשנ"ב (1992): החל להוציא את סדרת ספריו "תורת חיים: הגות, מחשבה, ודרוש על סדר פרשיות השבוע" (חמישה כרכים).
- תשנ"ו (1996): הוציא לאור את ספרו "נצח משה", דברי הגות ומחשבה על חמישה חומשי תורה.
- תשנ"ז (1997): קיבל את "פרס ישראל לספרות תורנית" ונשא את נאום התודה בשם מקבלי הפרס.

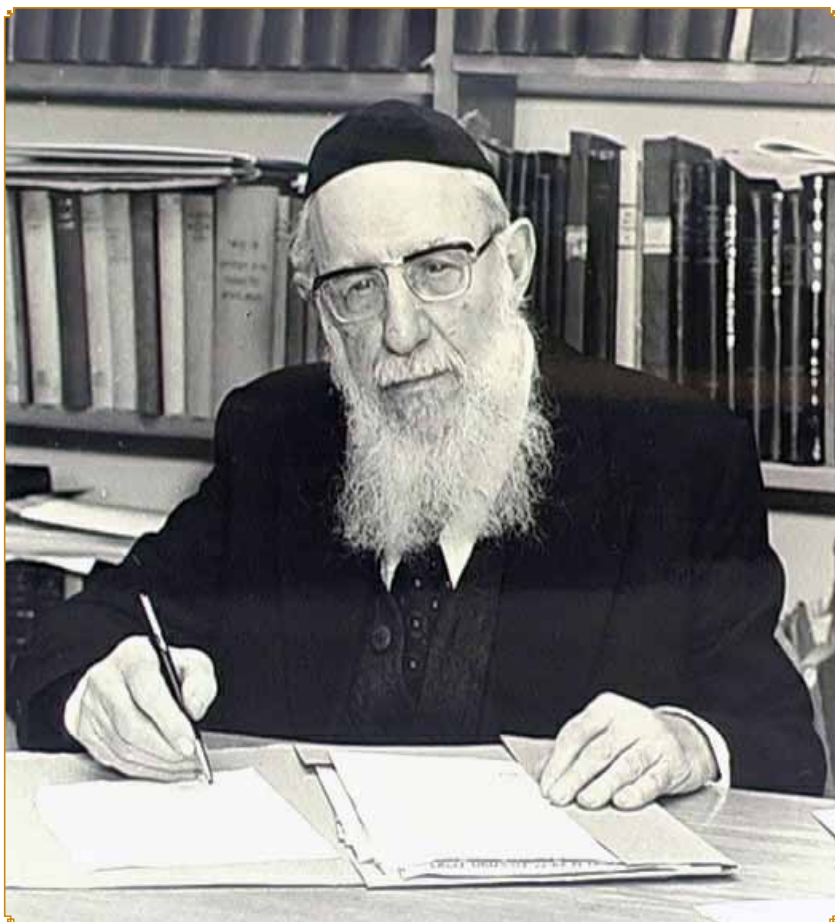

טקס הענקת פרס ישראל תשנ"ז

הנהגה ציבורית

בשנת תשנ"ג (1993) התמודד בבחירות למשרת הרב הספרדי הראשי ולא זכה בתפקיד.

מספר הרב מיכה הלוי:

הרב היה מועמד למשרת רב ספרדי ראשי והפסיד בבחירות. ליוויתי אותו בכל התהליך הזה.

התהליך היה קשה עבור הרב. הוא "שנא את הרבנות", במובן של העסקנות הפוליטית, ופעל לעתים קרובות בדרך שלא קידמה את סיכוייו להיבחר.

הוא לא התרצה לומר את מה שאנשים ביקשו לשמוע אלא דבק באמת שלו. הוא נהג לומר שוב ושוב שאינו שייך לאף מפלגה, ואינו מייצג אף מפלגה: "אני עומד בפני עצמי".

כאשר התפרסם כי הרב לא זכה במשרת הרב הראשי אמר הרב: "זה מה שצריך להיות, אני מודה לקדוש ברוך הוא". הוא עזב את המקום שבו התכנסנו ללא כעס או טרוניה. גם הקרובים ביותר לא הכירו בו שהתאכזב או נפגע.

ב-ה' באדר תשנ"ח השתתף בטקס השבעת חברי מועצת הרבנות הראשית העשירית, שהתקיים בבית נשיא המדינה, חיים הרצוג. הוא נאם בשם חברי המועצה, וזה היה נאום האחרון.

בי"ב באדר תשנ"ח (1998) נפטר בגיל 74, ונקבר בהר המנוחות בירושלים.

בשבועות חיו האחרונים חלם כי נקרא להשלים מניין על ידי הקדוש הרב מאיר ועקנין, סבה של אשתו, רבה הראשי של טבריה שהיה נערץ עליו. חלום זה השפיע עליו עמוקות והוא נקט צעדים מעשיים להסדרת ענייניו בעולם הזה.

מותו החטוף, לאחר מספר מועט של ימי מחלה, הותיר חלל עצום בקרב בני הקהילה ובקרוב בני משפחתו - בנו, שלוש בנותיו, כלתו, חתניו וכל הנכדים.